

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 27 april 1920 kl. 1/2 5 e. m.

Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 45 § 3 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker.

Närvarande: herrar Röing, friherre Fleming, Antonsson, Wijk, K. A. Nilson, Boman, Holmström*), Jonsson i Hökhult, Bergman, Johansson i Kullersta, P. Albert Bergström*), Björnsson, Åhlmans Olof Olsson, Björkman, friherre Barnekow, Bökelund, Uddenberg, Lithander*), Olsson i Kollungeröd*) och Björklund.

*) Icke närvarit vid justeringen av betänkandet.

Till bevillningsutskottet har hänvisats en inom andra kammaren väckt motion, nr 242, i vilken herr *Carlsson* i Solberga hemställt, »att riksdagen måtte besluta: att 45 § 3 mom. av kungl. förordningen angående försäljning av rusdrycker den 14 juni 1917 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Spritdrycker må från utminuteringsställe till köpare försändas. Innan försändning sker, skall köparens motbok hava företetts samt skriftlig rekvisition och betalning för varan erhållits.

Vin och öl må från utminuteringsställe försändas, endast efter det köparens skriftliga rekvisition och betalning för varan erhållits, dock att sådana drycker må till köpare inom kommunen i dennes bostad av bolaget avlämnas, mot att den skriftliga rekvisitionen och betalningen därvid erhållits.»

I motionens syfte hava två andra av kammarens ledamöter instämt.

Beträffande den av motionären anförda motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser.

Inköp utminuteringsvis av rusdrycker medgives enligt gällande försäljningsförfordning i tre olika former. Kunden kan nämligen göra inköp å utminuteringsställe antingen vid personligt besök därstädes eller genom ombud eller ock kan kunden från utminuteringsstället beställa dryckerna att till honom försändas. Bestämmelser härom innehållas i 45 § av rusdrycksförsäljningsförfordningen, vars moment 1 lyder sålunda:

Vid utminutering må rusdrycker i den ordning här nedan stadgas antingen å utminuteringsställe avhämtas eller därifrån efter rekvisition av köpare och på hans bekostnad till honom försändas.

Moment 3 rör försändning av rusdrycker och innehåller i fråga om spritdrycker följande föreskrift:

Spritdrycker må från utminuteringsställe försändas endast till köpare inom kommun, där bolaget erhållit rätt till utminutering. Innan sådan försändning sker, skall köparens motbok hava företetts samt skriftlig rekvisition och betalning för varan erhållits.

I moment 2 av samma paragraf meddelas bestämmelser i fråga om avhämtning av rusdrycker, därvid bland annat stadgas, att, där dryckerna avhämtas genom ombud, därtill icke må begagnas person, till vilken veterligen rusdrycker icke må utminuterar.

I 47 § 2 momentet stadgas förbud mot att yrkesmässigt eller eljest mot ersättning tillhandaga annan med anskaffande av rusdrycker.

Motionen.

Den föreliggande motionen åsyftar, att den i ovannämnda moment 3 innehållna begränsningen av området för försäljningsbolags försändningsrätt måtte upphävas.

Nykterhetskommittén.

Motiverna till det stadgande, mot vilket motionen sålunda riktar sig, äro att finna i nykterhetskommitténs betänkande, V, med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m., där kommittén efter att hava behandlat stadganden i fråga om sådana fall av utminutering, då rusdryckerna av kunden avhämtas från utminuteringsstället, (å sid. 226) såsom sin åsikt uttalat, att bestämmelser även vore erforderliga ej mindre för att reglera, i vilken utsträckning och under vilka former försändning finge äga rum, än även för att förekomma missbruk av köp genom ombud.

Härefter har kommittén anfört (sid. 226 o. ff.):

»Restriktiva bestämmelser angående försändning av rusdrycker kunna tänkas riktade antingen direkt mot säljaren, som kan förbjudas att försända rusdrycker, eller också mot kommunikationsföretagen, som kunna förbjudas att till befördran mottaga försändelser, innehållande dylika drycker.

Ifråga om försändning av spritdrycker finnas för närvarande icke stadgade några restriktioner, riktade mot säljaren direkt. Brännvinsförsäljningsbolagen hava alltså full frihet i detta avseende. En del bolag hava icke befattat sig med försändning, under det att andra försålt stora kvantiteter genom försändning till personer, boende i andra kommuner. Klagomålen över denna trafik hava särskilt under de senare åren varit talrika, och riksdagens uppmärksamhet har blivit fast härå genom en motion av herr Johansson i Vetlanda i andra kammaren vid 1913 års riksdag.

I densamma erinrade motionären, att brännvinsförsäljningen i allmänhet upphört på landsbygden, men att genom järnvägsstationerna tillfälle likväl öppnats att bekvämt anskaffa brännvin. Enligt motionärens mening skulle det vara möjligt att åtminstone i viss mån förhindra denna trafik genom att bestämma en viss minsta vikt på de paket och kolly, innehållande sprithaltiga drycker, som finge befordras å svensk järnväg. Därmed skulle visserligen icke allt vara vunnet, men ändå så mycket, att icke järnvägarna skulle tjänstgöra i stället för det på landsbygden utdömda krogväsendet. Motionären föreslog därför, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av gällande bestämmelser, att vid svensk järnvägsstation icke finge mottagas till befordran paket och kolly, innehållande brännvin eller andra brända eller destillerade spirituösa drycker, som vägde mindre än 25 kilogram.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, som avgav utlåtande över motionen, delade motionärens uppfattning däri, att nu rådande oinskränkta rätt att frakta brännvin samt andra spirituösa drycker å svenska järnvägar medförde uppenbara missförhållanden, vilka påkallade statsmakternas uppmärksamhet. Huruvida den av motionären föreslagna inskränkningen i denna rätt till transport av försändningar, vägande över 25 kilogram, vore ägnad att verksamt motarbeta de överklagade förhållandena, syntes utskottet däremot vanskligt att avgöra. Enligt utskottets mening stode emellertid det av motionären framförda spörsmålet i så nära sammanhang med vissa av de nykterhetspolitiska frågor, för vilkas utredning nykterhetskommittén blivit tillsatt, att det otvivelaktigt av nämnda kommitté måste upptagas till behandling. Då utskottet även förvissat sig om, att så komme att bli förhållandet, hemställde utskottet, att motionen icke skulle föranleda till någon åtgärd.

Till vilka missförhållanden säljarnas fria försändningsrätt för närvarande kan leda, framgår tydligt av den skrivelse, som Konungens befallningshavande i Jönköpings län nyligen tillställt spritvaruförsäljningsbolaget i Eksjö.

I nämnda skrivelse anföres, att befallningshavandens uppmärksamhet gång efter annan blivit fästad därpå, att spritvaror i stor mängd avyttrats från Eksjö till i Nässjö boende personer. Genom utredning, som på landshövdingens order verkställdes av vederbörande kronolänsman, hade bekräftats, att bolaget försålde brännvin i stor myckenhet till Nässjö, varvid brännvinet dit forslades dels av en del personer från Nässjö, dels genom försändning med järnvägen. Under tiden den 25 augusti—den 24 september 1913 hade med tåg från Eksjö till Nässjö ankommande personer medfört omkring 367 liter brännvin. Från den 15 augusti till den 14 september 1913 hade från spritvaruförsäljningsbolaget i Eksjö till Nässjö järnvägsstation och emottagare i Nässjö ankommit 217 kolly, vägande tillhopa 1,150 kilogram och innehållande omkring 700 liter spirituosa. Under sistnämnda tid före-

gående år hade ankommit 146 kolly, vägande 785 kilogram. I sammanhang med denna utredning hade verkställt undersökning angående i Nässjö mot lagar och författningar begångna förbrytelser under tiden den 1 januari—23 september 1913, varav framginge, att förbrytelserna till större delen begåtts under rusets inflytande, och ansåg kronolänsmannen, att brännvinstrafiken från Eksjö därvid spelat en ganska väsentlig roll.

Det här refererade fallet torde icke vara enstaka och, såsom kommittén redan förut framhållit, är för åtskilliga bolag den försäljning, som sker genom försändning eller på annat sätt till personer, boende utom kommunen, mycket anseelig.

En av de ledande grundsatzerna i gällande brännvinsförsäljningslagstiftning är, att brännvinsförsäljning icke får inom kommun utövas utan särskilt medgivande av myndighet, om man bortser från gästgivares privilegierade utskänkingsrätt, vilken är satt på indragning. En konsekvens härav synes vara, att brännvinsförsäljningen icke får utövas på sådant sätt, att försäljaren i strid med lagstiftningens anda inom annan kommun så att säga öppnar en filialförsäljning, ty något annat kan man knappast kalla den regelbundna utlämning, som dagligen äger rum vid många järnvägsstationer av dit ankomna spritdrycksförsändelser.

En utväg till förekommande av detta missförhållande synes vara att genom uttryckligt stadgande förhindra bolagen att i sin verksamhet gå utöver gränserna för den kommun, där de fått tillstånd att utöva försäljning. Kommittén har därför ansett, att i den mån ett bolag finner sig böra försända spritdrycker, dylik försändning får äga rum allenast till de köpare, som äro bosatta inom kommunen. Innan sådan försändning sker, skall rekvisition hava avlämnats och motbok företetts för instämpling av datum och den köpta kvantiteten, samt betalning hava erlagts.

Denna begränsning av bolagens försändningsrätt, kombinerad med den maximigräns, kommittén föreslår, förebygger utan tvivel åtskilliga av de missförhållanden, som nu råda i avseende å spritdryckstrafiken till andra kommuner. Enligt kommitténs förslag måste sålunda en person, som bor i kommun, där spritdrycker icke försäljas, antingen personligen eller genom ombud avhämta dem å utminuteringsstället. Sedd i samband med kommitténs förslag till förändrade bestämmelser beträffande tillhandagående med anskaffande av rusdrycker torde denna bestämmelse lämna relativt goda garantier till skydd för de kommuner, vilka icke tolerera spritdryckshandel inom sitt område.»

Beträffande förbud för de allmänna kommunikationsanstalterna att befordra försändelser, innehållande rusdrycker, har kommittén erinrat om det av Kungl. Maj:t genom kungörelse den 21 december 1904 på riksdagens begäran utfärdade förbud mot postbefordran av paket, innehållande brännvin eller andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

Utskottet.

Det framgår av vad nykterhetskommittén sålunda anfört, att kommittén, då den föreslog den ifrågavarande begränsningen av bolagens försändningsrätt, i första rummet stödde sig på konstaterade missbruk. Det är emellertid att märka, att den erfarenhet, som då vunnits, hänförde sig till tiden före genomförandet av den lagstadgade maximibe-

gränsningen vid utminuterings och den individuella kontrollen. Några skäl varför dessa restriktiva bestämmelser, vilka kommittén samtidigt föreslog, skulle vara mindre effektiva, då det gäller försändelse av rusdrycker utom område, där bolag har utminuteringsrätt, än inom sådant område, synes nykterhetskommittén icke hava förebragt.

Däremot har kommittén såsom ett principiellt skäl för den begränsade försändningsrätten åberopat, att densamma utgjorde en konsekvens av de kommunala myndigheternas befogenhet att förhindra upplåtande av detaljhandel inom kommunen.

I fråga härom vill utskottet anmärka, att, därest det s. k. kommunala vetot i fråga om detaljhandel med rusdrycker skulle kunna gälla såsom skäl att lagligen förvägra en köpare, bosatt inom kommun, där sådan detaljhandel icke medgivits, att få rusdrycker sig tillsända direkt från bolag inom annan kommun, så skulle, synes det, enahanda omständighet kunna åberopas såsom skäl att förbjuda omförmälde köpare även att på annat sätt till förtäring inom den kommun, där han är bosatt, anskaffa rusdrycker. En sådan konsekvens har nykterhetskommittén icke dragit; och uppenbart synes vara, att, så länge svensk lagstiftning medgiver att spritdrycker i viss utsträckning tillhandahållas, denna lagstiftning icke kan för visst område genom kommunala myndigheters beslut sättas ur kraft. I stället måste kommunernas befogenhet på ifrågavarande område vara inskränkt till vad dem enligt uttryckliga författningsbestämmelser tillkommer.

Inom utskottet hava mot bifall till den föreliggande motionen förebragts skäl, liknande nyssberörda av nykterhetskommittén på sin tid framförda. Särskilt har anförts, att spritkonsumtionen härigenom skulle komma att ökas, vilket även skulle vålla obehag för kommuner, inom vilka detaljhandel med rusdrycker icke medgivits.

Huruvida den i motionen föreslagna utvidgningen av bolagens försändningsrätt överhuvud skulle medföra någon ökad utminuterings, synes utskottet tvivelaktigt. I de allra flesta fall bereder sig nog den, som önskar komma i åtnjutande av honom tillkommande spritranson, tillgång till densamma. Och beträffande den nyssberörda kommunala synpunkten har utskottet redan i det föregående antytt, att den numera gällande rusdryckslagstiftningen och särskilt maximibegränsningen vid utminuterings i förening med den individuella kontrollen måste anses erbjuda tillräckligt skydd mot sådana missförhållanden vid försändning av spritdrycker, som av nykterhetskommittén omtalats.

Utskottet har sålunda icke kunnat tillerkänna de mot bifall till motionen anförda skälen någon större betydelse. Däremot tala till för-

mån för densamma enligt utskottets mening avgörande skäl dels ur ordningssynpunkt dels ur synpunkten av nykterhetens välförstådda intresse.

Som känt är, har den gällande begränsningen i försäljningsbolagens försändningsrätt ingalunda föranlett, att bolagens försäljning begränsats till kommun eller kommuner, där bolag erhållit rätt till utminuterung. Köpare inom andra kommuner hava i stället, begagnande de möjligheter till vilka lagstiftningen hänvisat dem, antingen vid personliga besök i ort, där utminuteringsställe är beläget, därifrån fört med sig eller genom ditsänt ombud låtit hämta spritdrycker eller ock genom anlåtande av ombud på nyssnämnda ort fått dryckerna sig tillsända.

Med samtliga berörda anskaffningssätt hava avsevärda olägenheter visat sig vara förbundna. Det är ju ofta fråga om besök på avlägsna orter, då resan vållar dels betydande tidsspillan och dels kostnader, många gånger större än varornas försändning skulle hava betingat. Det är även bekant, att i järnvägsakupéerna medförda spritdrycker på sina håll vålla medresande och tågpersonal allvarligt obehag. För inköpsortens invånare utgör den vissa dagar förekommande köbildningen av köpare från andra kommuner ett obehag, som ofta framkallat missnöje. I fall, då ombud anlitas, torde någon effektiv kontroll däröver, att förbudet mot anskaffande av rusdrycker mot ersättning efterleves, icke kunna åstadkommas; och sannolikt överträdes detta förbud i icke ringa utsträckning. Det har inom utskottet uppgivits, att fall t. o. m. förekommit, då ersättning utgått i form av viss andel i den köparen medgivna kvantiteten spritdrycker.

Sådana brister som de nu av utskottet påpekade äro icke blott i och för sig ur ordningssynpunkt och delvis även ur nykterhetssynpunkt betänkliga. De kunna även komma den lagstiftning, som föranlett densamma, att för lojala medborgare framstå såsom godtycklig; och följden kan lätt bliva, att personer, vilkas intresse för och medverkan vid nykterhetsfrämjande åtgärder eljest varit att påräkna, i stället bliva motståndare till desamma. Ur nykterhetssynpunkt är ytterligare att framhålla, hurusom upphävandet av den ifrågavarande inskränkningen i bolagens försändningsrätt torde vara ägnat att i sin mån motverka den olagliga brännvinstillverkningen.

Då utskottet på nu anförda skäl går att tillstyrka bifall i princip till den föreliggande motionen, vill utskottet erinra, att densamma icke i någon mån berör det förbud mot postbefordran av spritdrycker, varom ovanberörda 1904 års kungörelse gäller. Att detta förbud upprätthålles finner utskottet av olika skäl välbetänkt.

Motionärens förslag till ändrad lydelse av ifrågavarande moment 3 i 45 § rusdrycksförsäljningsförordningen har utskottet icke kunnat i oförändrat skick tillstyrka, utan har utskottet låtit omarbete momentets första stycke, som reglerar försändningen av spritdrycker, till nära överensstämmelse med den gällande avfattningen av andra stycket, vilket har avseende å försändning av vin och öl. Utskottet har vidare ansett obehövt att i sin hemställan upptaga sistnämnda andra stycke, där någon ändring icke ifrågasättes. Utskottets förslag avser, att den ändrade bestämmelsen måtte träda i kraft redan under innevarande år.

Utskottet får, i anslutning till vad sålunda anförts, hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av herr Carlsons i Solberga förevarande motion, II: 242, för sin del besluta, att första stycket av moment 3 i 45 § förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker skall från dag under innevarande år, som Kungl. Maj:t bestämmer, erhålla följande ändrade lydelse:

Spritdrycker må från utminuteringsställe försändas endast efter det köparens motbok företetts samt skriftlig rekvisition och betalning för varan erhållits.

Stockholm den 26 april 1920.

På bevillningsutskottets vägnar:

ERIK RÖING.

Reservation:

Av herrar *K. A. Nilson, Jonsson i Hökhult, Bergman, P. Albert Bergström, Åhlmans Olof Olsson och Björkman*, vilka anfört:

»Bestämmelsen i § 45 mom. 3 av förordningen angående försäljning av rusdrycker den 14 juni 1917 att spritdrycker icke må försändas till köpare annat än inom den kommun, där bolaget erhållit rätt till utminuteri, ingick såsom en av de restriktiva bestämmelserna i det sammanjämningsförslag, som bevillningsutskottet framlade vid 1917 års riksdag och som även blev riksdagens beslut. Erfarenheten från många håll, särskilt i Norrland, har även bekräftat, att denna inskränkning i försändningsrätten, liksom det allt sedan 2 december 1904 bestående förbudet mot spritdryckers försändande med posten, verkat till nykterhetens fromma. Detta framgår bland annat av den redogörelse över medelinköpen per motbok under sistlidne februari månad, som meddelats i Tidskrift för systembolagen. Försändningsförbudet verkar kraftigast till nykterhetens främjande i bygder med långa avstånd mellan rusdrycksbolagen. I samtliga norrländska städer utom tre är medelinköpssiffran under medeltalet för hela riket. Detta medeltal var enligt nämnda uppgift för januari 2.56 liter och för februari 2.53 liter.

Det ligger i sakens natur, att genom bifall till motionen skola de många, som på grund av försändningsförbudet avhållits från att uttaga hela den kvantitet, vartill de varit berättigade, om varan genom rusdrycksbolagens försorg försändes, i de allra flesta fall begagna denna rätt helt och fullt. Därtill kommer ock, att många av dem, som avstått från uttagande av motbok till följd av de besvär försändningsförbudet orsakar, skola begagna sig av de underlättade möjligheterna att åtkomma spritdryckerna. Det får sålunda anses visst, att ett bifall till motionen skall väsentligt öka den redan nu oerhört stora förbrukningen av spritdrycker.

De olägenheter, som enligt motionen den i § 45 mom. 2 medgivna hämtningen genom ombud på åtskilliga håll orsakar, beror oftast därpå, att bolagen alls icke eller endast till någon del utöva den kontroll över ombuden, vartill såväl nämnda lagrum som § 47 ger anvisning. Med noggrann tillämpning av sådan kontroll kunna dessa olägenheter utan tvivel övervinnas.

På grund av vad vi sålunda anfört hava vi ansett, att utskottet bort hemställa, att den väckta motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»